

Devlet İçi Etnik Çatışmaların Çıkış Nedenleri: İspanya'daki Bask Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme

Fatma ANIL ÖZTOP
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
faoztop@gmail.com

Özet

Bask sorunu, geçmişten günümüze İspanya'da bağımsızlık mücadelesi içinde olan ya da özel statülere kavuşabilmek için yoğun çaba sürdüren Bask toplumunun milliyetçi hareketi olarak nitelendirilmektedir. Ayrılıkçı Bask hareketinin İspanya içindeki talepleri ve kazandığı ayrıcalıkların geldiği noktaya bakılırsa Bask sorunu, günümüz İspanya siyasal sistemi açısından son derece önem taşımaktadır.

Sorunun çözümü için İspanya ve Bask Yönetimi'nin karşılıklı olarak taleplerinin ve çözüm önerilerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu açıdan özellikle İspanya Yönetimi ılımlı politikalara yönelmeli ve bölgenin koşullarını dikkate almalıdır. Ayrıca bireysel ve kültürel haklar anayasal güvence altına alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Etnisite, Etnik çatışmalar, İspanya, Bask

The Causes of the Intra-state Ethnic Conflict: An Evaluation on the Basque Problem in Spain

Abstract

The Basque problem, from past to present, is stated as a nationalist movement of Basque society which is in freedom struggle in Spain with the aim of getting special status. If we look at the demands of the separatist Basque movement in Spain and the privileges it has won, the Basque problem needs to be addressed in the formulation of the policy of the Spanish Government.

Administration of Spain and the Basque demands for the solution of the problem and possible solutions must be examined as a mutual. In this respect, particularly Spain Administration should go towards moderate policies and conditions of the region should take into account. In addition, individual and cultural rights should be protected by the Constitution.

Keywords: Ethnicity, Ethnic Conflict, Spain, Basque

Giriş

Doğu Bloku'nun çöküşünün ardından iki kutuplu dünya düzeni son bulmuş ve girilen yeni süreçte küresel bütünlük söylemleri artış göstermiştir. Buna karşılık sistemin değişmesiyle birlikte milliyetçi ideoloji işlevine kaldığı yerden devam etmeye başlamıştır. Bu durum yeni dünya düzeninin beklenildiği gibi barışçıl değil, aksine daha karmaşık ve çatışmacı bir yapıda oluşmasına yol açmıştır. Devletlerarası çıkar ilişkilerine bağlı olarak zaman zaman daha fazla özgürlük zaman zaman da terörizm ile itham edilen ayrılıkçı hareketler bu iki kavrama yüklenen geleneksel anlamı gevşek bir zemine taşımakla kalmamış, görüş ve ideolojisi ile kimi zaman dünya kamuoyunda kendisine bir taraftar kitlesi bile bulmuştur.

İspanya açısından ise Bask toplumu ekonomik ve siyasal birliklerle Yönetime bağlanmış olmasına rağmen ayırt edici kültürel özelliklerini kaybetmeyerek ayrılma yanlısı politika izlemiştir. Burada ayrılıkçı hareketlerin olmasının nedeni içsel ve dışsal unsurlar gösterilebilir. Bu unsurlar Bask toplumu ile İspanya Hükümeti arasında ulus-devlet yapısını çözme tehlikesini doğurmuştur.⁶⁷

---

⁶⁷ Ozan Erözden, *Ulus Devlet*, Dost Kitabevi, Ankara, 1997, s.106.

Bu çalışmada sorunun analizi için öncelikle teorik çerçeve üzerinde durulacak ve bu teorik çerçeve Bask Sorunu üzerinden irdelenmeye çalışılacaktır.

1. Teorik Çerçeve

1.1. Etnik Milliyetçilik

Etnisite birçok farklı ölçütle tanımlanabilen esnek bir yapı olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır. Dil, töre ve kültürel nitelikleri aynı olan boy ve soy bakımından birbirine bağlı toplulukları ifade etmede kullanılmasının yanı sıra etnik kimliklerin içerik ve anlamları değişiklik arz etmektedir. Bu açıdan baktığımızda ekonomik ve siyasal koşullara, kültürler, döneme, bireyin algılamasına ve tutumuna göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte etnik grupların özellikleri hakkında genel kabul görmüş bir tanımlama mevcut değildir. Bazı kesimler etnik grupların sübjektif özelliklerini ön planda tutarak önemli olanın ortak bir soy olduğunu vurgulamıştır.⁶⁸ Sübjektif özelliklere önem veren bu tip görüşlerin haricinde objektif unsurların bazılarını vurgulayan görüşlerinde varlığı söz konusu olmuştur. Ancak objektif unsurların tek başına bir anlam ifade etmediğini ve bunların mutlak bir karışımının olması gerektiğini savunan kimi görüşlerde mevcut olagelmıştır.⁶⁹ Sonuç olarak etnik gruplar hem objektif hem de sübjektif birtakım özelliklere sahiptir.

Bir grubun etnik grup olarak nitelendirilebilmesi için bir adın varlığı, ortak soy inancı, mitler vasıtasıyla aktarılan tarihsel anı, ortak kültür, ortak etniklik duygusu ve üzerinde yaşadığı veya yaşıyor olmadığı toprak parçasına bağlılığı başlıca kriterler olarak gösterilebilmektedir. Etnik grupların ulus inşa sürecinde ise Smith'in görüşlerinin ön plana çıktığını görmekteyiz. Smith'e göre etnik kimlik ne denli güçlü ve kararlı olursa bu kimliğe dayanarak bir ulusun doğabilme olasılığı da o denli fazladır.⁷⁰ Smith'in ifadelerinde etnik kimliğin bu süreçte izlediği iki yol söz konusudur. Bunlardan ilki devlet destekli yatay bürokratik etnilerin ulusa dönüşmesidir. Batılı ulusların büyük çoğunluğu bu tip ulus modelini yansıtmaktadır. İkinci yolda ise dikey demotik etnilerin ulusa dönüşmesi mevcuttur. Burada söz konusu olan farklı sınıfların ayırt edici tarihsel kültüre sahip olmasıdır. Smith'e göre Batılı olmayan ulusların büyük bir bölümü bu kısımda yer almaktadır.⁷¹

Siyasi sınır talepleri de etnik grubun ulus olarak doğmasında önemli bir faktördür. Bütün yönleriyle "ulus inşasının" etnik gruba siyasi bir yön verdiği kabul gören bir durumdur. Ne var ki etnik grupların siyasallaşması birtakım problemleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle de günümüz devletlerinin çokuluslu yapısı dikkate alındığında bu sorunun boyutu daha da belirgin hale gelmektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirdiğimizde çokuluslu devlet için etnik ulusçuluk siyasi istikrara yönelik çok ciddi bir tehdit olabilmektedir.⁷² Çünkü bu duruma sahip etnik gruplar, siyasi taleplerden ayrılıkçı hareketlere kadar çeşitli faaliyetlere yöneldiklerinde çoğu zaman yaşadıkları devletle çatışma içerisine girebilmektedirler. Etnik gruplar ulus-devlet yapısına meydan okuyabilen bir tavır sergilediklerinde gerek ulusal gerek uluslararası alanda çatışmalara sebebiyet verebilmektedirler.

Uluslararası sistemde yaşanan gerilimlerin Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte azalacağı yönündeki beklentiler ne yazık ki etnik çatışmaların hesaba katılmadığı bir durum olarak

---

⁶⁸ Emerich K. Francis, "The Nature of the Ethnic Group", *The American Journal of Sociology*, Vol. 52, No 5, 1947, 393-400.

⁶⁹ Furkan Şen, *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, Ankara, Yargı Basımcılık, 2004, s.4; Milton J. Yinger, "Ethnicity", *Annual Review of Sociology*, Vol.11, 1985, 159.

⁷⁰ Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s.112-113.

⁷¹ Ibid., s.112-113.

⁷² Kemal Kirişçi ve Gareth M. Winrow, *Kürt Sorunu, Kökeni ve Gelişimi*, çev. Ahmet Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997, s.11.

karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda istikrarın yükseleceğine yönelik genel tutumlar iyimser bir özellik sergileyen aceleci davranışlar olarak ifade edilebilmektedir. Burada ki durum etnik çatışma kavramının genel olarak devlet içi çatışmaların alanı içerisinde üstünkörü olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır.⁷³

Dünyada yoğun bir şekilde yaşanan etnik çatışmalar iki veya daha fazla etnik topluluk arasında gelişen anlaşmazlık olabileceği gibi devlet ile etnik grup veya gruplar arasındaki anlaşmazlıklardan da ortaya çıkabilmektedir.⁷⁴ Çokuluslu devlet yapısı içerisinde dezavantajlı konumda olduğuna kanaat getiren etnik grup çatışmaya başvurarak konumunu güçlendirmeye çalışabilmektedir.⁷⁵ Etnik grubu dezavantajlı olduğu fikrine götüren faktörleri irdelediğimizde karşımıza kültürel veya fiziki baskı, ekonomik yokluk, asimilasyon, aşağılanma ve soykırım gibi başlıca etkenlerin de çıktığı görülmektedir.

Bütün bu ifade edilenlerin ışığında etnik çatışmaların birçok farklı nedenden dolayı ortaya çıktığını belirtebiliriz. Bazı durumlarda sosyo-ekonomik durumlar, beklentilerin gerçekleşmemesinden doğan hayal kırıklıkları, elitlerin tutumu gibi etmenler etnik çatışmaları tetikleyebilmektedir. Sonuçta etnik çatışmalar çok farklı sebeplere dayanarak ortaya çıktığı için bu tür çatışmaların nedenlerini genellemek oldukça zor bir durumdur.

Etnik çatışmaların devlet ile etnik gruplar arasında çıkmasının en önemli nedenlerinden birisi de sadakat sorunudur. Buradaki nokta etnik grubun siyasallaşarak sadakat sorununa yol açmasıdır. S. Evera'nın da belirttiği gibi bireyler kendi etnik veya ulusal topluluklarına birincil sadakatlerini belirtmektedirler. Bu bağlamda etnik-sadakat ulus-devleti oluşturmada, güçlendirmede veya yok etmede önemli bir nesnedir.⁷⁶ Diğer bir ifade ile etnik gruba ve devlete olan sadakat birbiri ile çatışyorsa burada tehlike sinyalleri söz konusu olabilmektedir. Siyasallaşma çabası içerisinde olan etnik gruplar mevcut olduğu devletin içinde tanınma, otonomi, eşitlik veya bağımsız bir devlet olma taleplerinde de bulunabilmektedir.

Sonuçta etnik milliyetçiliğin doğurduğu sonuçlar özellikle sebeplerin vakadan vakaya değişmesinden dolayı karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bu yönüyle de birbirinden ayrışmaktadır.⁷⁷ Örneğin ilerleyen kısımlarda irdeleneceğimiz Bask sorunu, etnik grup ile devlet arasında belirlemekte ve bir topluluğun kimlik taleplerinden kaynaklanmaktadır. Bu yapısına ilave olarak terör eylemleri sebebiyle de şiddet içeren bir etnik milliyetçilik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁸

Temel hatlarıyla ifade etmeye çalıştığımız etnik milliyetçilik kavramının çatışmaya dönmesi kısmı oldukça karmaşık bir yapıdır. Bu bakış açısıyla devlet içi çatışmaların çıkış sebeplerini irdelemek etnik milliyetçiliği çatışmaya götüren nedenleri daha iyi anlamada bize yardımcı olacaktır.

1.2. Devlet İçi Çatışmaların Çıkış Nedenleri

---

⁷³ Michael E. Brown, "The causes of internal conflict: an overview", *Nationalism and Ethnic Conflict*, Michael E. Brown and others(ed.), MIT Press, Londra, s.3.

⁷⁴ Ibid., s.5; Rodolfo Stavenhagen, *Ethnic Conflicts and The Nation-State*, London, Macmillan Press, 1996, s.284-290.

⁷⁵ Kirişçi ve Winrow, "*Kürt Sorunu, Kökeni ve Gelişimi*",s.21.

⁷⁶ Stephen Van Evera," Hypotheses on Nationalism and War", *International Security*, Vol. 18, No. 4, 1994, s.5-39; Erol Kurubaş, "Uluslararası Politikada Etnik Sorunlar ve Çözüm Yolları", *İktisat Dergisi*, Sayı 386, 1999, s. 20.

⁷⁷ Cynthia H. Enloe, "Police and Military in Ulster: Peacekeeping or Peace-Subverting Forces?", *Journal of Peace Research*, Vol.15,No 3,1978, s.255.

⁷⁸ Kurubaş, "Uluslararası Politikada Etnik Sorunlar ve Çözüm Yolları", s.19-20.

Devlet içi çatışmaların çıkış nedenlerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar,

1. yapısal faktörler
2. siyasi faktörler
3. ekonomik faktörler
4. kültürel/algılama faktörler şeklindedir.⁷⁹

Tablo:1 Devlet İçi Çatışmaların Çıkış Sebepleri

FAKTÖRLER	ÖRNEKLER
Yapısal	• Devletin Yapısının Zayıflaması
Siyasi	• Ayrımcı siyasi kurumlar • Dışlayıcı Ulusal ideolojiler • Gruplar arası siyaset • Elitlerin Politikaları
Ekonomik	• Ekonomik sorunlar • Ayrımcı ekonomik yapılar • Ekonomik kalkınma ve modernleşme-istikrarsızlık ve çatışma
Kültürel/ Algılama	• Azınlıklara karşı kültürel ayrımcılık
Diğer Nedenler	• Etnik milliyetçilik ve din radikalizm • Etnik gruplar arasında güç dengesinde değişim • Fırsatçı siyasetçiler, etnik ve milliyetçi duyguları arttırabilir • Ekonomik ve sosyal sorunlar

Kaynak: Efeğil, s.3

M. Keating'in de makalesinde belirttiği gibi devlet yapısının zayıflaması etnik milliyetçiliğin devlet içinde yeniden ortaya çıkmasında etken rol oynamaktadır.⁸⁰ Bir devletin siyasi yapısındaki meşruiyet kavramı o devletin mihenk taşlarından birisidir. Bu yönüyle devlet siyasi meşruiyetini zamanla kaybetmeye başlarsa bu durum o devlet için tehlike arz etmektedir. S.

⁷⁹ Ertan Efeğil, "Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi", *Uluslararası Davraz Kongresi, Küresel Diyalog, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2009*, s.3.

⁸⁰ Michael Keating, "Nations Without States: The Accommodation of Nationalism in the New State Order", Michael Keating and John McGarry (ed.), *Minority Nationalism and the Changing International Order*, Oxford University Press, 2001, s.19-43.

Evera'nın ifade ettiği şekliyle sınırların uluslararası meşruiyeti yetersiz veya tamamen yerleşmemişse sınır değişikliğine yönelik talepleri ortaya çıkarabilmektedir.⁸¹ Ek olarak, günümüz sisteminde yapılan dış yardımların varlığı hiç kuşkusuz önemli bir noktadır. Yapılan bu yardımların azalması da uluslararası sistemde devletleri güç pozisyonlara sokabilmektedir. Bir başka açıdan devletin iç yapısında yaşanan çalkantılar da yapısal faktörler arasında önemli bir değerlendirme unsurudur. Yolsuzluk, idari ve ekonomik yetersizlik, liderler arası güç mücadelesi, bölge liderlerinin bağımsızlık talepleri, baskı altında olan etnik kesimlerin özerklik istekleri gibi birçok neden devlet içi çatışmalarda yapısal nedenleri gözler önüne sermektedir. Ulusal nüfusun demografik düzeni çatışmaya zemin hazırlayan bir başka etken olarak değerlendirilebilir. Ulusal nüfusun homojenleştiği ve yoğunlaştığı durumlarda çatışma riski düşüktür. Ancak etnik azınlıklara sahip devletlerde çatışma riski her zamankinden daha fazladır.

Devlet içi çatışmaların yaşanmasında siyasi faktörlere baktığımızda karşımıza ayrımcı siyasi kurumların varlığı, dışlayıcı ulusal ideolojiler, gruplar arası siyaset ve elitlerin politikaları çıkmaktadır.⁸² Burada ayrımcı siyasi kurumların varlığından kastedilen şey bazı grupların ayrıcalıklı konumda olması veya olamaması durumudur. Bunun neticesinde bir önceki faktör olan yapısal faktörde de sınırlar kısmında ifade etmeye çalıştığımız devletin meşruluğu sorunu ortaya çıkmaktadır. Etnik ayrımcılığa dayalı milliyetçilik ve vatandaşlık duygularının birer dışlayıcı ulusal ideolojiler haline dönüşmesi de bir başka problemdir. Bir başka açıdan post-yapısalcı teorisyenlerinin de üzerinde ısrarla durduğu “söylem” tanımlaması çatışmaların yaşanmasına kaynak teşkil etmektedir. Şöyle ki, siyasi, ideolojik, dini veya etnik söylemler çatışma riskini arttırmaktadır. Alt kimlik-üst kimlik gibi güçlü kimlik vurguları çatışmacı stratejilerin izlenmesinde rol oynayabilmektedir. Bu yönüyle tıpkı post- yapısalcı yaklaşımında işaret ettiği gibi yapılan söylemlerin niteliği ve şekli olayları çok çeşitli boyutlara taşıyabilmektedir. Bunlara ilaveten elitlerin etnik çatışmaları kışkırtmaya yönelik politikaları da sorunun bir başka tanımlama boyutudur.

Etnik gruplar arasında yaşanan ekonomik eşitsizliklere baktığımızda E. Efeğil'in de makalesinde üzerinde durduğu şekliyle etnik/kabile temelli ayrımcılık ve eşit olmayan fırsatlar karşımıza çıkmaktadır. İşsizlik, enflasyon ve ülke kaynaklarının kullanımı konuları farklı grupların siyasi çatışmalarını teşvik edebilmektedir.⁸³ Buna ilaveten endüstrileşme de beraberinde bazı olumsuz koşulları getirebilmektedir. Etnik gruplar arasında ekonomik eşitliğin sağlanamaması etnik çatışmaya yönelik eğilimleri arttırabilmektedir. Kimi akademik görüşlerde etnik çatışmanın yönetimi için ekonomik büyümenin yararı sık sık iddia edilse de bu görüş hiçbir zaman ispatlanamamıştır. Çünkü böyle bir yaklaşım, etnik duyguların gücüne değerinin altında paha biçmekte ve onu görmezden gelmektedir.⁸⁴ Bununla birlikte, ekonomik olarak daha avantajlı olduğu hâlde siyasi olarak baskın olmayan gruplarda da isyana ya da ayrılmaya yönelik hareketler görülmektedir. İspanya'da yaşanan Bask Sorunu bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Kültürel/ algısal faktörler etnik milliyetçiliğin etkilerinde önemli rol oynamaktadır. Etnik milliyetçi hareketlerin inancına bu kültürel/algısal faktörler önemli düzeyde etki etmektedir. Evera'ya göre uluslar, ortak tarihlerini ve birbirlerinin mevcut davranış ve karakterini ortak bir algıda paylaştıkları zaman çok daha kolay bir biçimde bir arada yaşamaktadırlar. Burada diğer

⁸¹ Evera, “Hypotheses on Nationalism and War”, s.5-39.

⁸² Efeğil, “Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi”, s.4.

⁸³ Ibid., s.4.

⁸⁴ Walker Connor, “Self-Determination: The New Phase”, *World Politics*, Cambridge University Press, Vol.20, No 1, 1967, s.46-47; Milton J. Esman, “Economic Performance and Ethnic Conflict”, *Conflict and Peacemaking in Multiethnic Societies*, Joseph Montville (ed.), Lexington Books, Lexington, 1990, s.477-481.

bir nokta ise paylaşılan bu algının kendi inançları ile birleşme olgusudur.⁸⁵ Dini özgürlüklerin kısıtlanması, azınlık dilinin kullanımı ve öğrenimi konusunda baskıcı tutumlar, azınlıkların asimile edilmesi, etnik ve dini nedenlerden ötürü geçmişten gelen nefret duygusu gibi birçok etken çatışmayı tetikleyici niteliktedir. Bütün bunlardan vurgulanan nokta kültürel/ algısal faktörlerin etnik milliyetçiliğin çatışmacı ruhunu ne yönde ateşleyeceğidir.

Sonuçta yukarıda bahsedilen ana sebepler ve alt ifadeleri devlet içi çatışmaların nedenlerini ortaya koymada temel teşkil etmektedir. Ancak her devlet içi etnik temelli çatışma farklı faktörlerin etkisiyle cereyan etmektedir. Burada önemli olan nasıl ki her etnik milliyetçilik sorunu her bölgede ve durumda farklılık arz ediyorsa her devlet içi çatışmanın da çözümünde o denli farklılığın olduğu bilincine varılmasıdır. Devletlerin kendi etnik sorunlarına yönelik uygulamaları çeşitlilik arz etmektedir. Bu yönüyle etnik sorunlara yönelik olası çözümlerde farklılık gösterebilmektedir. Devletler etnik grupların taleplerinin bir çoğunu göz ardı edebileceği gibi soruna yönelik olumlu atılımlarda da bulunabilir.

Teorik çerçevesi ana hatları ile çizilen etnik milliyetçiliğe dayalı devlet içi çatışmaların nedenlerini konunun pratikte de daha iyi anlaşılması açısından İspanya'da yaşanan Bask Sorunu çerçevesinde değerlendirmeye çalışacağız.

2. İspanya'da Yaşanan Bask Sorunu

2.1. Sorunun Ortaya Çıkışı

İspanya'nın ayrılıkçı sorunu olan Bask sorunu geçmişten günümüze bağımsızlık mücadelesi içinde olan Bask toplumunun milliyetçi hareketi olarak ifade edilmektedir. Bask kimliği, diğer etnik kimliklerden farklı olarak, geniş bir tarihsel temele dayanmaktadır.

Bask toplumu tarihin çeşitli dönemlerinde bağımsızlık yolunda silahlı veya silahsız değişik strateji ve politikalarla birçok mücadele içerisinde bulunmuştur. Çoğu zamanda isteklerini tarihsel haklar zeminine oturarak bağımsızlık yolunda önemli adımlar atmışlardır. Bu yönüyle bölgede yaşanan Bask ayrılıkçı hareketinin daha iyi anlaşılabilmesi için sorunun tarihsel arka planına kısaca değinmek gerekmektedir.

Bask bölgesi tarih boyunca birçok defa çeşitli toplumların işgali ile karşı karşıya kalmıştır. Romalılar, Vikingler, Vizigotlar, Müslüman Araplar gibi pek çok yönetimle savaşmışlar ve bu yönetimlerin sistemlerine uyum sağlayamamışlardır.⁸⁶

18. yüzyılın sonlarına doğru İspanya Kralı'nın ölmesiyle ülke içinde karışıklıklar yaşanmaya başlamış ve liberaller ile muhafazakârlar arasında ayrılıkçı fikirler ortaya çıkmıştır. Bu ayrılıkçı fikirler İspanya'yı zamanla çatışmaya ardından da bir iç savaşa sürüklemiştir. Yaşanan bu yoğun çatışmalarda Bask toplumu Karlist hareketi desteklemiştir.⁸⁷ Bask toplumunun Karlist Savaş sonunda bazı yönetsel hak ve imtiyazlarını kaybetmesi, onları gerilla savaşına yöneltmiştir. Yaşanan bu arbedeler üzerine İspanyol ordusu Bask bölgesine doğru yönelmiş ve Bask bölgesinde yoğun bir İspanyollaştırma hareketi başlamıştır. Buradaki temel sorun Baskların uzun yıllardır sahip oldukları haklarının merkezi yönetimce ellerinden alınması ve kısmi bir asimilasyonun yaşatılmaya çalışılmasıdır. Bu yönüyle baktığımızda Baskların ırkçı

⁸⁵ Evera, "Hypotheses on Nationalism and War", s.5-39.

⁸⁶ Ümit Öztürk ve A. Aslıhan Çelenk, "Bask Bölgesi: İspanya'nın Ayrılıkçı Sorunu", Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran (Ed.), *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Cilt 1, Baskı 3, Nobel Kitabevi, İstanbul, 2010, s.794

⁸⁷ Karlist hareket: İspanya Kralı Ferdinand'ın ölümü üzerine II. Isabella kraliçe olmuştur. Buna rağmen Kral Ferdinand'ın kardeşi Don Carlos kendisini kral ilan etmiştir. Kraliçe Isabella daha reformist bir yapıya sahipken, Carlos daha muhafazakâr bir tutuma sahiptir. İspanya siyasal tarihinde bu savaşa Carlos yanlılarının savaşı anlamına gelen "Karlist Hareket" adı verilmektedir.

yapılarının da etkisiyle merkezi yönetime duyulan öfke gün yüzüne çıkmıştır. Tüm bu etkenlerin sonucunda, ayrılıkçı Bask milliyetçiliğinin tohumları atılmıştır.⁸⁸

İspanya Anayasası'nda Fueros Yasası çerçevesinde Basklılara verilen kısmi otonomi, Bask toplumunun yaşanan çatışmaların sonucunda dezavantajlı konum düşmesiyle, tamamen kaldırılmıştır.⁸⁹ Bölge halkının imtiyazlarını kaybetmesi hızla yükselişe geçecek olan Bask ayrılıkçı hareketinin de fitilini ateşlemiştir.

Bask milliyetçilerinin önde gelen isimlerinden olan Sabrino de Arana Goiri Bask milliyetçiliğinin doğmasında önemli bir rol oynamıştır. Sabrino de Arana Goiri⁹⁰ radikal fikirler sunarak Bask ırkına ve dinine dayanan bir Bask milliyetçiliği çerçevesi çizmiştir. Arana bu yönüyle Bask dilinin kullanımı ve yayımı için yoğun gayret sarf etmiştir. Bu milliyetçiliğin oluşturulmasında Sabrino Arana'nın mevcut bazı mit ve efsanelerden yararlandığı hatta bazılarını da kendisinin bizzat kaleme aldığı kimi yazarlarca ifade edilmektedir. Bask milliyetçiliğinin çıkış noktasına baktığımızda, Bask ırkının korunması, ari Bask ırkının devamı ve Baskların İspanyollardan soyutlanıp hiçbir şekilde İspanyollarla karışmaması şeklinde özetlenebilir.⁹¹

Bask Milliyetçi Partisi (PNV) otonomileri ellerinden alınan Basklıların ayrı bir millet olarak tanımlanmasını ve kilise tarafından tanınmayı amaçlaması hareketiyle 1895 yılında kurulmuştur.⁹² İspanya İç Savaşı'na kadar yaşanan dönemde PNV, siyasi bir hareket olarak sergilenmesi sayesinde, kaybedilen kısmi otonomilerini geri almayı başarmıştır.

1936-1939 yılları arası yaşanan iç savaş ve sonrası dönemde birçok yeni gelişme yaşanmıştır. General Franko'nun karşısında olan Bask toplumu, Franco'nun iktidara gelmesiyle birlikte sıkıntılı bir dönemece girmiştir. Franco yönetiminin bölgeselcilğe karşı olmasının da etkisiyle Bask toplumu kazanmış oldukları otonomi haklarını bu iktidar döneminde tekrar yitirmiştir.⁹³ Üniter İspanya fikrini benimseyen Franco yönetimi yaşanan iç savaşta karşısında yer alan Bask Bölgesi'ni sürekli kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Özerklik yanlısı olan bölgeleri sıkı bir yönetim altında tutan iktidar Bask dilini yasaklamış ve bağımsızlık taleplerini şiddetli bir biçimde savunan Bask toprakları “vatan haini” olarak tasvir edilmiştir.⁹⁴

İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemde iktidarın artan baskıları Basklı öğrenciler Ekin isimli dergi çıkartmış ve böylece yeniden örgütlenmeye başlamışlardır. Bu örgütlü direnişlerin başlamasının ardından 1959 yılına gelindiğinde ayrılıkçı düşünce yanlıları birleşerek kısa adı ETA olan Euskadi Ta Askatasuna'yı kurmuşlardır.⁹⁵

⁸⁸ Fatma Gül Çökmez, *Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya'daki Devlet Politikalarının Etkisi*, Ege Akademik Bakış, Sayı 8, 2008, s.357.

⁸⁹ Emin Gürses, *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2000,s.51.

⁹⁰ Ahmet Özcan ve Ural Aküzüm, *Düşünmek ve Düşlemek Arasında Kürt Meselesi:*

Siyasal, Ekonomik ve Kültürel Analiz ve Çözüm Önerileri Raporu, Arı Hareketi, 2012, s.57.

⁹¹ Çökmez, *Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya'daki Devlet Politikalarının Etkisi*, s.357.

⁹² Michael Johns, "Europe's Black Sheep: Explaining Ethnic Conflict in Corsica and the Basque Country", *International Studies Association Annual Meeting*, University of Maryland, 2004, s.13.

⁹³ Stephen J. Lee, *Avrupa Tarihiinden Kesitler 1789-1980*, Savaş Aktur, Dost Kitabevi, Ankara, 2004, s.275.

⁹⁴ Maya Arakon, "Ulusal Azınlıklar Ve Ulus-Devlet Sorunu: Bask Ülkesi", *Alternatif Politika*, Cilt. 5, Sayı. 1, 2013, s. 69-90; Öztürk ve Çelenk, "Bask Bölgesi: İspanya'nın Ayrılıkçı Sorunu", 795.

⁹⁵ Ömer Yılmaz, "İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?", İhsan Bal(ed), *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s.198.

2.2. Sorunun Terör Yönü

ETA, Bask milliyetçilerinin taleplerinin yok sayılması sonucunda ve bağımsız bir Bask Devleti kurma arzusuyla ortaya çıkmış etnik kökenli ayrılıkçı bir örgüttür. Başlangıçta ETA baskı altında tutulan Bask halkının durumunu ortaya koymaya çalıştığı için birçok yerden destek görmüştür. Ancak ilerleyen dönemlerde şiddetin dozunu arttırmasıyla tüm dünyanın tepkisini çekmeye başlamıştır.

1959-1962 aralığı ETA için ideolojik gelişim ve örgütlenme açısından zengin ancak şiddet eylemleri açısından oldukça kısır bir dönem olmuştur.⁹⁶ 1960'lı yılların sonlarına doğru uluslar arası sistemde yaşanan siyasi ideolojilerin değişimi ve birtakım öğrenci hareketleriyle beraber ETA'nın da ideolojisinde değişiklikler meydana gelmiştir. İlk olarak 1964 yılında silahlı mücadeleyi ilan eden ETA, 1968 yılında da ilk silahlı eylemini gerçekleştirmiştir.⁹⁷

Başlangıçta etnik ve kültürel söylemler ışığında eylemlerine başlayan ETA, daha sonraları ekonomik söylemlere de vurgu yaparak kendisine taban yaratmaya çalışmıştır. Böylece her geçen gün güçlenen ETA yeni üyelerde kazanmıştır. Dünya kamuoyuna sesini duyurmaya çalışan ETA özellikle popüler kişilere eylem düzenleme yolunu tercih etmiştir. 1973 yılında Başbakan Luis Carero'nun arabasına bomba yerleştirerek öldürmesi bu açıdan dikkate değerdir.⁹⁸

General Franco'nun ölmesinin ardından İspanya politik bir değişim yaşamaya başlamış ve siyasi suçlu olan Basklılar serbest bırakılmıştır. Bunun yanı sıra bölgeye yönelik baskının da şiddeti hafifletilmeye çalışılmıştır. 1977 yılında Bask bölgesi temsilcileri ile İspanya yetkilileri arasında mali bir otonom yapıya sahip olma konusunda bir antlaşmaya varılmış, ancak Navarra bölgesinin Bask'a dâhil olması hususunda bir anlaşma zemini sağlanamamıştır.⁹⁹ Böylece Navarra dışında kalan üç Bask eyaletine özerklik statüsü verilerek yerel bir parlamento kurulmuş ve 1979 yılında İspanya'da yeni bir Anayasa oluşturulmuştur. Ne var ki verilen bu otonomi ETA tarafından reddedilmiş ve Fransa ile İspanya'da bulunan Bask bölgelerinin birleştirilmesi ile oluşturulacak bağımsız bir Bask Devleti'nin yaratılmasının çözüm için tek şart olacağı ilan edilmiştir.

Karoly Gruber'i belirttiği üzere ulus-devlet olgusunun var olmadığı yerlerde milliyetçiliğin oluşumunda merkez rolü kilise üstlenmiştir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde milliyetçi hareketler Batı Avrupa'da dinsel kimlik yönü önemli bir rol oynamıştır. Daha açık bir ifadeyle etnik temelli milliyetçi hareketler merkezileşme yanlısı diğer güçlü devletler tarafından öne sürülmüştür. Çalışmamızda ele aldığımız İspanya'daki Bask toplumu kimliğini güçlü bir dini kimlik olgusu oluşturarak ve vurgulayarak koruyabilmiştir.¹⁰⁰

Bask milliyetçiliği aslında bir karşı devrim niteliği taşımaktadır. Arana'nın görüşlerini temel alan Bask milliyetçileri seçimler vasıtasıyla yöneticilerin belirlenmesi, iktidarın bir sosyal sözleşmeye dayanması, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması gibi unsurların yerine daha radikal ilkeleri savunmaktadırlar. Bu görüşler İspanya'da yaşayan Bask kesiminin daha ziyade kırsal bölgelerinden ve orta sınıftan destek bulmaktadır. Bask milliyetçiliğinin asıl yaygınlaşmasında rol oynayanlar din adamları olmuştur. Karlizm'in modernliğe karşı olan gelenekselci ve koyu Katolik yapısı Bask milliyetçiliğinde de söz konusudur.

⁹⁶ Emin Demirel, *Dünyada Terör*, IQ Yayıncılık, Baskı 5, İstanbul, 2006, s.227.

⁹⁷ William S. Shepard, "The ETA:Spain Fights Europe's Last Active Terörist Group", *Mediterranean Quarterly*, Vol. 13, No 1,2002, s.58.

⁹⁸ Johns,"Europe's Black Sheep:Explaining Ethnic Conflict in Corsica and the Basque Country", s.13.

⁹⁹ Öztürk ve Çelenk, "Bask Bölgesi: İspanya'nın Ayrılıkçı Sorunu", s.797.

¹⁰⁰ Karoly Gruber, "The Contemporary Ethnonationalist Renaissance in Europe and Its Implications for a Theory of Nationalism", *Nationalism & Ethnic Politics*, Vol. 3, Sayı 4, 1997, s.137.

1978’de kabul edilen yeni İspanya Anayasası kabul edilmiş ve bu anayasa ile bölgelerin özerkliğinin önü açılmıştır. Mücadelesini siyasi arenada da göstermek isteyen ETA, 1978 yılında Batasuna’yı kurmuştur. Parti genel hatlarıyla radikal ve ulusalcı bir yapıdan ibarettir. 1980’li yıllardan itibaren İspanya yönetimince uygulanmaya başlanan reform hareketleri sonucunda ETA’ya olan halk desteği günden güne erimiş ve %15’lere kadar gerilemiştir.¹⁰¹

1980’lerden itibaren demokratikleşme yanlısı tutumlar izleyen Madrid Yönetimi yeni bir sürece girmiş ve terörle mücadele için yeni yöntemler geliştirmeye başlamıştır. Bu yeni stratejisinde terörle mücadele ederken demokratikleşmeyi tercih etmiştir. Bu açıdan baktığımızda etnik terör ile etnik milliyetçilik sorununu birbirinden ayırma yolunu tercih etmiştir. Bu uygulamalarda dikkat çeken nokta güvenlik güçlerinin yeniden yapılandırılması, Bask dilinde televizyonun yayına geçmesi, terör eylemlerine karışmamış kişi ve gruplara siyasi platforma katılım şansının verilmesi gibi açıklamalarla örgütün toplum tabanından soyutlanmasının amaçlanmasıdır.¹⁰²

ETA’yla mücadelede iç destek kadar dış desteğe de ihtiyaç duyulmasının ortaya çıkmasıyla birlikte İspanya Fransa ile ikili ilişkilerini geliştirme yönüne gitmiştir. İspanya ve Fransa hükümetleri arasında gerçekleşen işbirliği sonucu ETA üyeleri zor durumda kalmışlardır. Bu yönüyle eylemlerini gerçekleştirdikten sonra Fransa’ya kaçan ETA üyelerinin İspanya’ya geri iadesi anlaşmaları da ETA ile mücadelede önemli bir etken olmuştur. 1986 yılında İspanya’nın Avrupa Topluluğu’na katılmasıyla Fransa ile Bask konusunda bir görüşme zemini oluşturulmuştur.

AT’ye katılımın neticesinde Bask bölgesinin hakları Brüksel güvencesi altına girmiş ve İspanya’nın taraf olduğu insan hakları ve azınlıklarla ilgili çerçeve antlaşmalar da Basklılar için daha geniş hakları beraberinde getirmiştir.¹⁰³

1990’lı yıllarda da ETA eylemlerine devam etmiştir. 1997 yılında Basklı bir yerel siyasetçi olan Miguel Angel Blanco’nun öldürülmesi olayı ETA için bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Bu andan itibaren Bask bölgesi de dâhil olmak üzere bütün İspanya’da ETA büyük tepki çekmiş ve nefret unsuru haline gelmiştir.¹⁰⁴ 1998 yılında ateşkes ilan ettiyse de bu ateşkesin ömrü çok uzun olmamış ve 1999 yılında yapılan bir bombalama eylemiyle ateşkese son verilmiştir. Bu ateşkesin ömrünün uzun olmamasının nedeni İsviçre’de gerçekleştirilen karşılıklı görüşmelerin sonuçsuz kalmasından kaynaklanmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde daha da zor bir dönemece giren ETA’nın, 11 Eylül 20011 saldırılarının ardından terörizme karşı alınan küresel önlemler çerçevesinde hareket alanı azalmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere kurulduğu ilk yıllarda halk desteğini arkasına alan ETA ilerleyen yıllarda bu desteği yitirmiştir. Zamanla ETA’nın siyasi kanadı olan Batasuna’da yerel seçimlerde etkinliğini giderek kaybetmiştir. ETA’nın bu denli zayıflamasında ki bir başka etken de Fransa’dan alınan yardımların kesilmesidir. Her ne kadar uluslararası sistemde yaşanan değişiklikler ayrılıkçı Bask hareketi için fırsatlar doğurmuşsa da özellikle Soğuk Savaş sonrası yaşanan süreç etnik temelli ayrılıkçı bir hareketin kolay kolay amacına ulaşamayacağı gerçeği de ortaya çıkmıştır.

---

¹⁰¹ Akın Özçer, *Çoğul İspanya Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s.234-245.

¹⁰² Aytekin Yılmaz, *Etnik Ayrımcılık*, Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s.92.

¹⁰³ Öztürk ve Çelenk, “Bask Bölgesi: İspanya’nın Ayrılıkçı Sorunu”, s.798.

¹⁰⁴ Ibid, s.799.

2.3.Sorunun İspanya Yönetimi Açısından Değerlendirmesi

Tablo 2: Sorunun Çatışmaya Dönme Nedenleri

FAKTÖRLER	ÖRNEKLER
Yapısal	• Üniter devlet yapısına sahip olamayışı • Ulus-inşa sürecinin tamamlanamaması
Siyasi	• Liberal ideolojilerin muhafazakârlarla çatışması • İspanyol kimliğinin güçlü vurgusu
Ekonomik	• Ekonomik devrimi gerçekleştirilememesi • Ekonomik yapıların farklılığı
Kültürel/ Algılama	• Yönetimce uygulanmaya çalışılan asimilasyon çalışmaları • İspanyollara karşı geçmişten gelen nefret duygusu

İspanya ayrılıma yanlısı hareketlerin etkisi altında kalan bir Avrupa ülkesidir. İspanya'nın karşılaşmış olduğu bu ayrılıkçı sorunlar dünya gündeminde önemli bir yer teşkil etmektedir. İspanya'daki ayrılıkçı hareketlerden birisi olan Bask etnik milliyetçiliğinin hedefinde tam bağımsız bir Bask devleti kurma arzusu vardır. Bunu eyleme geçirmeye yönelik faaliyetlerde de araç olarak terörü kullanmaktadır.

İspanya'da devletin merkezileştirilmesi süreci 19. yüzyılda ortaya çıkan milliyetçilik akımının öncesinde 17. ve 18. yüzyıllarda başlamıştır. İspanya'nın bu dönemde devlet oluşturma adına yapılan merkezileştirme çabaları uzun zamandır özerk yaşayan Bask toplumunca tepkilere yol açmıştır. 19 yüzyıl İspanyası'na baktığımızda karşımıza imparatorluğu tükenmiş, ekonomisini güçlendirememiş ve ideolojik akımların çatışmalı olduğu bir ülke çıkmaktadır. Bu koşullar altında değerlendirdiğimiz İspanya ne yazık ki ulus-inşa sürecini başarıyla tamamlayamamış bir görünüm sergilemektedir.¹⁰⁵ Burada dile getirmiş olduğumuz ekonomik devrimin İspanya'da gerçekleşmemiş olması ülkeyi iktisadi bakımdan zor duruma sokmuştur. Bu yönüyle ele aldığımızda Madrid yönetiminin ekonomik faktörlerin yetersiz kalışı nedeniyle de çatışmaya sürüklendiğini söyleyebiliriz. Ayrıca yer altı kaynaklarınca Bask bölgesinin daha zengin bir yapıya sahip olması ülkeyi dezavantajlı konuma sürüklemiş ve eşit olmayan ekonomik fırsatların oluşmasına yol açmıştır.

Devlet içi çatışmaların yapısal faktörleri arasında gösterilen devlet yapısının zayıflaması İspanya'yı ayrılıkçı hareketlerin etkisi altında bırakmıştır. Şöyle ki, ulus-inşa sürecini tamamlayamayan İspanya yönetiminin iç siyasal yapısında yaşanan çalkantılar Bask etnik

¹⁰⁵ Michael Keating, "Spain:Peripheral Nationalism and State Response", John Mc Garryand Brendon O'leary(ed), *The Politics and Ethnic Conflict Regulation*, Routledge, London, 1993, s.174-180.

milliyetçiliğinin alevlenmesine neden olmuştur. Devletin idari yetersizliği ve ekonomik kalkınmanın eksikliği ülkeye olan güven duygusunun yitilmesine yol açmış, zayıf devlet yapısının varlığı bireylerde güven bunalımına doğurarak, onları silahlanmaya itmiştir.¹⁰⁶

İspanya'nın tarihten bu yana Kuzey Afrika ve Avrupa'nın içlerinden gelen etnik grupların etkisinde kalması ise ulusal nüfusun homojenliği sorununu gündeme getirmiştir. Birçok akademisyenin de belirttiği üzere ulusal nüfusun homojen olduğu durumlarda etnik temelli çatışma riski azalmakta ve bu açıdan devletler demografik düzeni itibariyle daha yoğunlaşmış bir ulusal nüfusa sahip olmaktadır. İspanya içinde yoğun bir Bask nüfusunun olması ulusal homojenliğin sağlanmasında sıkıntıların yaşanmasına yol açmaktadır. Siyasi alanda bir başka sorun olan kimlik vurgusu da böyle olunca dışa vurulmaktadır. İspanyol olanlar veya olmayanlar şeklinde kimlikler ifade edilmekte ve bu durum da kimlik tartışmaları çerçevesinde gruplar arası ayrımcılığı tetiklemektedir.

Bask bölgesinin sahip olduğu coğrafi konuma baktığımız zaman özellikle etrafının yüksek dağlarla çevrili olduğunu görmekteyiz. Bölgenin coğrafi olarak böyle bir yapı arz etmesi onun başkent Madrid ile olan bağının zayıf olmasına neden olmuştur. Daha önce de bahsettiğimiz savaşlar sonucunda Basklıların birtakım ayrıcalıklarının ellerinden alınması ile Basklılar arasında özgürlükleri uğruna mücadele fikirleri gün yüzüne çıkmıştır. Bu fikirlerin salt söylemlerde kalmayıp çatışma ruhlu eylemlere dönüştüğü vakitte ise İspanya yönetimi duruma müdahale etmiştir. İspanya'yı yönetenler bu tür şiddet içeren eylemler sebebiyle bölgesel isteklere karşı baskıcı bir uygulamaya yönelmiştir. İspanyolların takınmış olduğu bu baskıcı tavır neticede etnik temelli bir milliyetçiliğin yükselmesine sebebiyet vermiştir.¹⁰⁷

Yukardan aşağıya doğru dayatılan reformlar neticesinde muhafazakâr kesimin direnişiyle karşılaşmış ve yönetim daha da sert bir tutum sergilemekten geri kalmamıştır. Burada ki direnişte kilisenin ise büyük etkisi söz konusu olmuştur.¹⁰⁸

Devlet ve ayrılıkçı gruplar arası yaşanan bu tür ideolojik, dini veya siyasi gerilimler karşılıklı olarak çatışmacı stratejilerin oluşmasına yol açmıştır. Örneğin Franco dönemi uygulanan baskıcı politikalar ve güçlü kimlik vurguları siyasi faktörler arasında örneklendirdiğimiz devlet içi çatışmaların çıkış noktalarından birisini oluşturmaktadır. İspanya yönetiminin uygulamaya çalıştığı reformlar liberal kesimlerce desteklense de muhafazakar kesimlerce reddedilmiştir. Bu yönüyle olaylara baktığımızda çatışma sebebinin bir ayağı olan dışlayıcı ulusal ideolojiler ile yüz yüze gelmekteyiz.

İspanya'nın Bask toplumuna uygulamış olduğu Bask dilinin yasaklanması gibi azınlık dilini kullanma ve öğrenmede kısıtlamaların yaşanması Bask eylemlerinin çatışmacı boyuta dönüşmede çok önemli rol oynamıştır. Bu açıdan merkezi yönetimin artan baskıları ve asimilasyon çabaları kültürel alanda bir yok olmayı ifade edeceğinden tarihten bu yana kültürel kimliklerini korumayı ana amaç edinmiş Basklıları şiddete meyilli hale getirmiştir.

Sonuçta İspanya yönetimince yaşatılmaya çalışılan dikta rejimler her geçen gün Bask etnik milliyetçiliğini daha da yoğunlaştırmış ve sonuçta ayrılıkçı bir hareketin doğmasına yol açmıştır.

---

¹⁰⁶ Michael Keating, "Nations Without States: The Accommodation of Nationalism in the New State Order", s.19-43.

¹⁰⁷ Lillian Trager, "Ethnicity and Identity in the Contemporary World", *Reviews in Anthropology*, Vol. 28, Issue 2, 1999, s.109-122.

¹⁰⁸ Akın Özçer, *Çoğul İspanya Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Yöntemi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006, s.25.

2.4. Sorunun Bask Ayrılıkçı Hareketi Açısından Değerlendirmesi

Tablo 3: Sorunun Çatışmaya Dönme Nedenleri

FAKTÖRLER	ÖRNEKLER
Yapısal	• İspanya Yönetimi'nin zayıflaması • Özellikle Franco döneminin baskıcı tutumu
Siyasi	• Muhafazakâr ideolojinin benimsenmesi • İrk ve din bazlı aşırı radikal söylemler • Bask kimlik vurgusu • Basklıların ayrıcalıklarının kaybetmesi
Ekonomik	• Sanayileşmenin getirdiği ekonomik kalkınma • Bölgenin zengin rezervlerine sahip olması
Kültürel/ Algılama	• Bask dilinin ayırt edici bir özellik olarak ifadesi • Basklıların kültür, dil, ırk, tarih, örf ve adet bakımından İspanyollardan ayrıldığı algılaması • Bask azınlık dilinin yasaklanması

Basklılar da devleti olmayan bağımsızlık yanlısı diğer etnik gruplar gibi kimlik sorunlarına çözüm bulma arayışı içerisine girmiş ve uzun yıllardır bu durumun mücadelesini vermeye çalışmış bir etnik topluluktur. Bask ideolojisi zaman içerisinde farklı düşüncelerin etkisi altında kalmış ve bağımsızlık yolunda her kesimden destek sağlama yoluna gitmiştir. Zaman zaman mit ve efsanelerin kullanılması da Bask kimlik kültürünün oluşturulmasında dikkat çekici niteliktedir. Bask tarihinde özellikle kimlik tanımlama ve mücadelesinde en büyük çabayı daha önce de değinmiş olduğumuz Sabino Arana vermiştir. Bask ulusal marşı, Bask ülkesine isim, Bask bayrağının dizaynı gibi birçok önemli vurgu Sabino Arana tarafından yapılmıştır. Bu açıdan Arana ve onun ideolojisini benimseyenlerde Katolik ve arî ırk temelli bir yaklaşım görülmektedir. Bu yaklaşıma göre Bask toplumunun tam bağımsız olması dışındaki hiçbir tez kabul edilmemektedir. Özerklik gibi hiçbir alternatifi kabul etmeyen Bask milliyetçiliğinin savunucuları bunu her fırsatta dile getirmişler ve alternatif yaklaşımları kabul edenleri de İspanyolcu bir tutum olarak addetmişlerdir.

Siyasi açıdan irdelediğimizde, Bask milliyetçiliğinin oluşturulma aşamasında Basklıları çatışmaya götürebilecek nitelikteki unsurlara çok sık rastlamaktayız. Özellikle din ve ırk bazlı ideolojik söylemlerin her fırsatta ifade edilmesi ve bunu toplumun her kesimine yayma çabası verilebilecek örnekler arasındadır. Bu gibi radikal söylemlerin etnik grubun büyük çoğunluğu tarafından kabul görülüp, savunuluyor olması o toplumda bir ötekileştirmeye yol açmıştır. Basklıların muhafazakâr düşünce sistemine uygun olmayan uygulamaların yaratmış olduğu olumsuz hava ve İspanyol kimliği ile Bask kimliğinin ayrı vurgulanmasının yaratmış olduğu dışlayıcı ulusal ideolojiler verilebilecek diğer siyasi örneklerdir.

İspanya yönetiminin zayıflığından yararlanılması ve bu idari yetersizliğin sonucunda Basklıların meydana gelen iç çalkantılarda muhalefet yanlısı tutumu da yapısal nedenler

arasında gösterilebilir. Bununla birlikte dönemsel yaşanan baskıcı tavrın özellikle Franco döneminde şiddetlenmesi olayları çatışmaya götüren en önemli unsurlardandır. Bask etnik milliyetçiliğini savunan bölge liderlerinin bağımsızlık talepleri, Yönetimi daha da kışkırtmış ve bu durum Bask toplumunun daha çok baskıya maruz kalmasına yol açmıştır. Bu şekliyle salt siyasi bir söylem olmaktan çıkmış içinde terörü de barındıran bir eyleme dönüşmüştür.

Franco'nun döneminde yaşanan Bask dilinin yasaklanması, kültür ve özerkliğin ortadan kaldırılmaya çalışılması ve Bask özerk hükümetinin sürgüne gönderilmesi gibi kimliğin asimile edilmesine yönelik bu tür uygulamalar ETA'nın ortaya çıkmasını hızlandırmıştır.¹⁰⁹

Bask bölgesinin coğrafi yapısı sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan önemli bir yer teşkil etmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bölgenin dağlık olması Basklıların İspanya Yönetimi ile yeterince ilişkiye geçememesine neden olmuş ve bu da bir kopukluğun yaşanmasına yol açmıştır. Ayrılıkçı terör hareketine sahip coğrafyalara göre iktisadi açıdan Bask bölgesi çok daha fazla gelişmiştir.¹¹⁰ Daha öncede değinilen bölgenin sahip olduğu zengin rezervler bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır. Bunun yanı sıra bölgenin sanayileşen yapısı da dikkat çekici nitelikte olmuştur. Ekonomik, kültürel, siyasi ve demografik gelişmeler Bask toplumu üzerinde de büyük etkiler yaratmış ve bu etkilerin doğurduğu sonuçlar çatışma nedenleri arasında yerini almıştır.

İspanyol kültürünün çok güçlü etkisine rağmen Bask kültürü tarihsel ve siyasi gelişmeler neticesinde benzersizliğini korumaya çalışmış ve bunun için mücadele vermiştir. Zaman zaman Bask dilinin ayırt edici bir özellik olarak Bask liderlerince ifade edilmesi ve bunun çoğunluk tarafından kabul görmesi durumu algısal açıdan etkileyici nitelikte olmuştur. Buna ilave olarak yaratılan bu durum toplumlararası bölünmenin de yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Böylelikle Bask toplumunun kendisini ayrıcalıklı görme algısı, onları bağımsızlık yolunda tetiklemiş ve çatışmaya götüren bir örnek etken olarak belirmiştir.

Sonuç itibariyle siyasi, yapısal, ekonomik veya kültürel/algısal yönleriyle yaşanan bu zorlu süreçte çıkan her türlü olumsuz koşul iki toplum arasında uzlaşmanın yaşanmamasında etkileyici bir unsur olmuştur. Bu yönüyle ifade edilen her faktör ve etkisi çeşitlilik arz etmiştir.

---

¹⁰⁹ Tolga Barış Kılıçalp, *Vikinglerden Teröre ve Teröristlere; İsveç*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005, s.313-314.

¹¹⁰ Yılmaz, "İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?", s.198-200.

DEĞERLENDİRME

Tablo 4: Soruna Yaklaşımın Karşılıklı Analizi

Faktörler	İspanya Yönetimi	Bask Yönetimi
Yapısal	• Üniter devlet yapısına sahip olamayışı • Ulus-inşa sürecinin tamamlanamaması	• İspanya Yönetimi'nin zayıflaması • Özellikle Franco döneminin baskıcı tutumu
Siyasi	• Liberal ideolojilerin muhafazakârlarla çatışması • İspanyol kimliğinin güçlü vurgusu	• Muhafazakâr ideolojinin benimsenmesi • İrk ve din bazlı aşırı radikal söylemler • Bask kimlik vurgusu • Basklıların ayrıcalıklarının kaybetmesi
Ekonomik	• Ekonomik devrimi gerçekleştirememesi • Ekonomik yapıların farklılığı	• Sanayileşmenin getirdiği ekonomik kalkınma • Bölgenin zengin rezervlerine sahip olması
Kültürel/Algısal	• Yönetimce uygulanmaya çalışılan asimilasyon çalışmaları • İspanyollara karşı geçmişten gelen nefret duygusu	• Bask dilinin ayırt edici bir özellik olarak ifadesi • Basklıların kültür, dil, ırk, tarih, örf ve adet bakımından İspanyollardan ayrıldığı algılaması • Bask azınlık dilinin yasaklanması

Aynı özellikleri ortak bir iradeyle benimseyen toplumların bir arada yaşaması ulus-inşa sürecinde çok sık görülmekte ve etnik çatışmalar bu öğretilerde bir problem olarak yansımaktadır. Algılama ve güvenlik

sorunlarının ortaya çıkması uygulamada aksaklıkların yaşanmasına sebebiyet vermekte ve bu durum da farklılıkların bir arada tutulmasını zorlaştırmaktadır. Zaman zaman bir arada tutma olgusunun şiddeti arttırılmakta, yönetimler demokratik uygulamalardan vazgeçerek baskıcı bir tutum izlemektedir. Aynı sınırlar içerisinde yaşayan farklı gruplar bu farklılıklarını ön plana çıkartarak kendilerine zorla kabul ettirmeye çalışılan ulus kimliğini reddederek çatışmaya sebebiyet vermektedir. İspanya’da yaşanan Bask etnik milliyetçiliğinde sosyal, kültürel ve ekonomik temelli bir reddetme söz konusudur. Burada ki önemli nokta dış desteğin yitirilmesi durumudur. Dış desteğini kaybeden bir hareketin kabiliyet alanı giderek daralmakta ve ülke içi siyasi ve askeri uygulamalarla bu hareketin etkinliği mümkün olduğunca azaltılmaktadır. Nitekim sorunun terör boyutunu yansıtan ETA organizasyonun ve sorunun siyasi kanadını oluşturan Batasuna’nın gelmiş olduğu son nokta bu yöndedir.

Uzun zamandır siyasi şiddet yaşayan Bask toplumunun tarihsel travma yaşadığı bir gerçektir. İspanya Yönetimi’nin uyguladığı katı önlemler ve siyasi hakların kısıtlanmasına karşılık sorunun terör bazlı bir hal almasına olanak sağlayan ETA örgütü de demokrasi karşıtı eylemler yürütmeyi tercih etmiştir. Yaşanan bütün bu gelişmeler Basklıların geçmişten gelen bir travma yaşamasının başlıca nedenleri olmuştur.

Etnik temelli sorunların yaşandığı ülkelerde genellikle olaylara tepkisel yaklaşılmakta ve askeri tedbirler ağırlık kazanmaktadır. Ancak devletlerin başvurdukları bu yöntem ne yazık ki sorunun üstesinden gelememekte sorunu daha da kronikleştirmektedir. İspanya’nın yaşadığı Bask sorununda, Tablo 4’te de belirttiğimiz üzere, öncelikli olarak İspanya Devleti soruna sert politik uygulamalarla yaklaşmıştır. Artan şiddet içerikli eylemlere karşılık Bask toplumu da benzer yönde cevap vermekten geri kalmamıştır. İlerleyen dönemlerde sorunun giderek ciddi bir boyut kazanması ve kronikleşmesi İspanya’yı çözüm yolları aramaya itmiştir. Bu doğrultuda İspanya sivil odaklı, yumuşak güç kullanımına dayalı politikalar izlemeye karar vermiştir.¹¹¹ Öncelikli hedefi demokratik açılımlar olan İspanya bu yönde anayasal düzenlemelere de özen göstermiştir. Her ne kadar bu açılımlar kısa vadede terör örgütü olan ETA’nın eylemlerinin artmasına yol açsa da uzun vadede örgütün halk desteğinden yoksun kalmasına olanak sağlamış ve örgüt eleman ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu yönüyle demokratik açılımlarla başlayan çözüm önerileri bir nebze de olsun başarılı olmuştur.¹¹² Burada önemli olan ise yaşanan bu süreçte aceleci tutumlardan kaçınılması ve sabırlı olunması gerektiğidir.

Bask toplumuna anayasal düzenlemelerle tanınan özerklik İspanya Yönetimi’nce yeterli görülse de Bask toplumu verilen bu haktan memnun olmamaktadır. Bu açıdan her ne kadar net bir ifadeyle dile getirmese de sorunun çözümü için bağımsız bir Bask Devleti kurmayı istemektedir. Bunun hayata geçirilmesi için de Bask bölgesi self- determinasyon hakkının referanduma gitmesini talep etmiştir. Ancak İspanya hükümeti Basklıların referandum talebini reddetmiş ve bu reddediş tepkilere neden olmuştur. İspanya’nın bu tutumu sınırlı özerklik yanlısı olduğunun bir göstergesi olarak belirtilebilir. Mevcut otonominin korunmasının ülke geleceği açısından önemli olduğunu vurgulayan İspanya bu hareketiyle Bask devletinin İspanya’dan ayrılmasına tamamen karşı olduğunu göstermiştir.

Siyasi yönden her iki tarafında çözüm talebi sorunun ancak ikili müzakereler yoluyla aşılacağı yönündedir. Bu doğrultuda İspanya yönetimi sorunun terör kısmının üzerinde şiddetle durmakta ve ikili müzakerelerin ancak ETA’nın silah bırakması ve ateşkes ilan etmesiyle mümkün olabileceği sinyallerini vermektedir. Daha önce de denenemeye çalışılan bu durumda ETA ateşkes ilan etmiş ancak bu ateşkesin süresi görüşmeler sürerken son bulmuştur. Böylelikle karşılıklı müzakereler sonuçsuz kalmıştır. Şu an ki mevcut durumda da İspanya ve Bask Yönetimi sorunun çözümü için ikili görüşmeleri önemsemektedir. Bunun yanı sıra mevcut İspanya Yargı Sistemi’ne bağlı olmak yerine Bask toplumu kendi yargı sistemini kurmayı ve AB, BM gibi uluslararası kurumlarda siyasi temsilcilik önerisinde bulunmaktadır. İspanya’ya göre ise mevcut yargı düzenlemelerinin yeterli olduğu ve bölgeye yeteri kadar ayrıcalık verildiği, bölgenin zaten iç politika ve denetimde kendi haklarına yeterince sahip olduğu yönündedir. Uluslar arası sistemde aynı ülkeye mensup iki farklı temsilciliğin olmasının ülkenin siyasi istikrarında sıkıntı yaratacağı bir gerçektir. Bu sebeple İspanya Yönetimi’nin çözümüne göre iki tarafta bu konuda birlikte hareket etmelidir.

¹¹¹ Oral Çalışlar, “İspanya’nın çözümü”, *Radikal*, Bask örneği, 05.08.2009.

¹¹² Eren Okur, “ETA/Bask Modeli mi? Türkiye Modeli mi?”, *BİLGESAM*, 10.09.2010.

Bask bölgesine gerçekleşen aşırı göç bölgenin demografik yapısını bozmuş ve nüfusun Basklıların aleyhine doğru olmasına yol açmıştır. Bununla birlikte gelen ekonomik sıkıntılar bölgede sorunların doğmasında yol açtığı için Bask toplumu ekonomik reformların sağlanmasını istemektedir. İktisadi açıdan eşit ve kesin bir mali sistemin varlığı tartışma götürmez bir gerçektir. Ekonomik reformların uygulanması ve eşit haklar neticesinde gelen refah bölgenin soruna yaklaşımının boyutunu en nihayetinde değiştirecektir. Buna mukabil sorunun çözümüne yönelik İspanya Yönetimi'nin adımlarından bir tanesi de ekonomik işbirliği planlaması ve bölge ekonomisinin geliştirilmesine yönelik uygulamalarıdır.

Tablo 5: Soruna İlişkin Çözüm Önerilerinin Karşılıklı Analizi

Faktörler	İspanya Yönetimi Çözüm Önerileri	Bask Yönetimi Çözüm Önerileri
Yapısal	• Sivil odaklı, yumuşak güç kullanımlı politikalar izlenmelidir. • Mevcut otonomi korunmalıdır.	• Bağımsız Devlet talebi. • Verilen imtiyazlar yeterli değildir. • Self-determinasyon için referanduma gidilmelidir.
Siyasi	• ETA'nın silah bırakması ve ateşkes ilan etmesinin ardından ikili müzakereler yapılmalıdır. • Mevcut İspanya Yargı Sistemi yeterlidir. • Dış politikada birlikte hareket edilmelidir.	• İkili müzakereler yapılmalıdır. • Bölge yönetime ait yargı sistemi talep edilmektedir. • Uluslararası kurumlarda siyasi temsilcilik istenmektedir.
Ekonomik	• Bölge ekonomisinin planlanmasıyla geliştirilmesinden ve devlet sanayileşme planlarının uygulanmasından sorumlu olunacaktır.	• İhtiyaçların karşılanmasına yönelik kesin ve eşit bir sistem talebi. • Bölgeye gerçekleşen aşırı göç sonucu oluşan

	• Yardım amaçlı transferler ve yerel ekonomik işbirliği programları.	ekonomik sıkıntıların giderilmesi için reformların yapılması.
Kültürel/Algısal	• Diğer etnik gruplar gibi Basklılarında İspanyol ulusunun milleti olduğu fikrinin kabul görmesi. • Dinsel özgürlük anayasa ile garanti altına alınmıştır.	• Basklıların ayrı bir ulus olduğu bilincinin onaylanması • Tarihten gelen kültürel farklılıkların kabul edilmesi.

İspanya'ya göre içerisinde barınan diğer etnik grup gibi Bask toplumu da İspanyol ulusun bir parçasıdır ve bunun algılanması sorunun çözüm aşamasında kritik bir noktadır. Çünkü aidiyet fikri bireyin kimlik algılamasını olumlu yönde etkileyecek ve bu durumda birliğin sağlanmasında mihenk taşlarından birisini oluşturacaktır. Bask toplumunda ise tarihten gelen farklılığın artık kabullenilmesi, Bask toplumunun ayrı bir ulus olduğu fikrinin anayasal düzenlemelerle kabul edilmesi sorunun çözümünde ciddi bir adımdır.

Tablo 6: İspanya Yönetimi'nin Atması Gereken Adımlar

Faktörler	Çözüm Önerileri
Yapısal	• Sivil odaklı ılımlı politikalara ağırlık verilmeli • Fransa ile adalet ve güvenliğin sağlanması yönünde işbirliği pekiştirmeli
Siyasi	• Demokratik sistemin dışında yapılanmalara başvurulmamalı. • Sosyal ve siyasal açılımlar birlikte sağlanmalı • Siyasal katılım yolları açılmalı
Ekonomik	• Bölgenin koşulları dikkate alınmalı • Demografik unsurlar göz ardı edilmemeli • Ekonomik kalkınma programları hazırlanmalı

Kültürel/Algısal	• Ortak kimlik tanımlaması birlik ve beraberlik için vurgulanmalı • Bireysel ve kültürel haklar anayasal güvence altına alınmalı

Sonuç olarak, ayrılıkçı hareketleri tek yanlı bir yaklaşımla çözmeye çalışmak mevcut durumu çözmekten çok çıkmaza sürüklemektedir. Tarafların birbirlerine dönük ılımlı politikaları sorunun çözüme kavuşmasında en makul olan yoldur. Bu çerçevede hem terörün etkinliğini azaltmada hem de sorunun analizinde sivil odaklı politikalara ağırlık vermek gerekmektedir. Aynı zamanda İspanya, Fransa ile adalet ve güvenliğin sağlanması yönünde ilişkilerini geliştirmeli, böylece kendisini etnik bağlara vurgu yaparak tanımlayan terör örgütü ETA'nın Fransa'daki Bask toplumundan faydalanarak o bölgeyi bir üs gibi kullanmasının önü kesilmelidir. Bugün Fransa ve İspanya arasında bu yönde ciddi adımlar mevcuttur. Bunlar arasında iki ülke yetkililerinin katılımıyla oluşturulmuş ortak soruşturma grupları yer almaktadır.

Bilindiği üzere bir örgüte mensup olsa dahi bireyin yargılanmadan infaz edilmesi durumu hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Bu tür uygulamalar hem halk nezdinde hem de uluslar arası arenada devletin itibarını zedelemektedir. Bu durumda İspanya için söz konusu olan demokratik sistemin dışındaki yapılanmalara başvurmaması gerektiği şeklindedir. Ayrıca anti-demokratik uygulamalar ayrılıkçı hareketin lehine katkı sağlamaktan başka bir işe yaramamaktadır.

İspanya, diplomasi ve polisiye önlemler gibi sosyal ve siyasal açılımları birlikte sağladığı takdirde mücadeleyi lehine yönetebilecektir. Bu açıdan baktığımızda İspanya'nın yapması gereken bu tür açılımları eş zamanlı olarak yürütmektir. Aynı zamanda ayrılıkçı harekete yanlılarına, İspanya siyasal katılım yollarının açılmasında serbestlik sağlamalı ve sorunun üzerini örtmemelidir. Böylece Bask toplumuna silahı bırakma veya şiddete başvurmama çağrısı yaparken sorunu bir siyasi zemine oturtmuş olacak ve şiddet içeren terör yanlısı davranışların eline koz vermemiş olacaktır.

Ekonomik açıdan değerlendirdiğimizde Bask bölgesinin almış olduğu aşırı göç bölgeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bölgenin demografik unsurları dikkate alınmamış ve bölgeye çok yoğun bir İspanyol göçü olmuştur. Bunun sonucunda da ekonomik dengelerde ki düzensizlik beraberinde işsizlik, enflasyon gibi ekonomik sıkıntıları getirmiştir. Burada İspanya'nın yapması gereken demografik unsurları görmezden gelmeden, bölge yapısı dikkate alınarak yeni ekonomik programlar hazırlanmalı ve bölge profiline uyarlanmalıdır. Bu çerçevede Bölgenin ekonomik kalkınması hız kazanmalıdır.

Sorunun kültürel kısmına gelince alt-üst kimlik veya İspanyol olanlar ile olmayanlar tartışmasının yerine ayrıcalıkların farkındalığıyla birlikte bu farklılıklar özümsemeli ve birleştirilmelidir.

Bütün bunlara karşılık İspanya'daki sistemden tatmin olmayan radikal grupların varlığı hep olacaktır. Çünkü İspanya ile Bask Bölgesi arasında siyasi duruma ilişkin kesin olarak henüz çözülmemiş bir sorun mevcuttur. Ancak buradaki amaç bu radikal grupları yok etmeden halktan izole olmalarını sağlamak ve etki alanlarını en alt seviyeye çekmektedir.

KAYNAKÇA

Arakon, Maya (2013) "Ulusal Azınlıklar Ve Ulus-Devlet Sorunu: Bask Ülkesi", Alternatif Politika, Cilt. 5, Sayı. 1, 2013.

Brown, Michael E. (1993). "The causes of internal conflict: an overview", *Nationalism and Ethnic Conflict*, Michael E. Brown and others(ed.), MIT Press, London.

Connor, Walker (1967). "Self-Determination: The New Phase", *World Politics*, Vol.20, No 1, s.30-53.

Çalışlar, Oral. İspanya'nın çözümü, Bask örneği, Radikal, 05.08.2009.

Çökmez, Fatma Gül (2008). *Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya'daki Devlet Politikalarının Etkisi*, Ege Akademik Bakış, Sayı 8, s.355-371.

Demirel, Emin (2006). *Dünyada Terör*, Baskı 5, IQ Yayıncılık, İstanbul.

- Efegil, Ertan (2009). “Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi”, *Uluslararası Davraz Kongresi, Küresel Diyalog*, s.1-19.
- Enloe, Cynthia H. (1978). “Police and Military in Ulster: Peacekeeping or Peace-Subverting Forces?”, *Journal of Peace Research*, Vol.15, No 3, s.243-258.
- Erözden, Ozan (1997). *Ulus Devlet*, Dost Kitabevi, Ankara.
- Esman, Milton J. (1990). “Economic Performance and Ethnic Conflict”, *Conflict and Peacemaking in Multiethnic Societies*, Joseph Montville (ed.), Lexington Books, Lexington.
- Evera, Stephen Van (1994).” Hypotheses on Nationalism and War”, *International Security*, Vol. 18, No. 4, s.5-39.
- Francis, Emerich K. (1947). “The Nature of the Ethnic Group”, *The American Journal of Sociology*, Vol. 52, No.5, s.393-400.
- Gruber, Karoly (1997). “The Contemporary Ethnonationalist Renaissance in Europe and Its Implications for a Theory of Nationalism”, *Nationalism & Ethnic Politics*, Vol. 3, No. 4, s.128-151.
- Gürses, Emin (2000). *Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Johns, Michael (2004). “Europe’s Black Sheep: Explaining Ethnic Conflict in Corsica and the Basque Country”, *International Studies Association Annual Meeting*, University of Maryland, s.1-27.
- Keating, Michael (1993). “Spain: Peripheral Nationalism and State Response”, John Mc Garry and Brendon O’leary (ed), *The Politics and Ethnic Conflict Regulation*, London, Routledge.
- Keating, Michael (2001). “Nations Without States: The Accommodation of Nationalism in the New State Order”, Michael Keating and John McGarry (ed.), *Minority Nationalism and the Changing International Order*, Oxford University Press.
- Kılıçalp, Tolga Barış (2005). *Vikinglerden Teröre ve Teröristlere; İsveç, IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul.
- Kirişçi, Kemal ve Gareth M. Winrow (1997). *Kürt Sorunu, Kökeni ve Gelişimi*, çev. Ahmet Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kurubaş, Erol (1999). “Uluslararası Politikada Etnik Sorunlar ve Çözüm Yolları”, *İktisat Dergisi*, Sayı 386, s.49-59..
- Lee, Stephen J. (2004). *Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980*, çev. Savaş Aktur, Dost Kitabevi, Ankara.
- Okur, Eren (2010) “ETA/Bask Modeli mi? Türkiye Modeli mi?”, BİLGESAM.
- Özcan, Ahmet ve Ural Aküzüm (2012). *Düşünmek ve Düşlemek Arasında Kürt Meselesi: Siyasal, Ekonomik ve Kültürel Analiz ve Çözüm Önerileri Raporu*, Arı Hareketi, s.1-94.
- Özçer, Akın (2007). *Çoğul İspanya Anayasal Sistemi ve Ayrılkçı Terörle Mücadele Modeli*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Öztürk, Ümit ve A. Aslıhan Çelenk (2010). “Bask Bölgesi: İspanya’nın Ayrılkçı Sorunu”, Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran (ed.), *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Cilt 1, Baskı 3, Nobel Kitabevi, İstanbul.
- Shepard, William S. (2002). “The ETA: Spain Fights Europe’s Last Active Terrorist Group”, *Mediterranean Quarterly*, Vol. 13, No 1, s.54-68.
- Smith, Anthony D. (1994). *Milli Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Stavenhagen, Rodolfo (1996). *Ethnic Conflicts and The Nation-State*, Macmillan Press, London.
- Şen, Furkan (2004). *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, Yargı Basıncılık, Ankara.
- Yılmaz, Aytakin (1994). *Etnik Ayrımcılık*, Vadi Yayınları, Ankara.

- Yılmaz, Ömer (2006). "İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?", İhsan Bal(ed),*Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, USAK Yayınları, Ankara.
- Trager, Lillian (1999). "Ethnicity and Identity in the Contemporary World", *Reviews in Antropology*, Vol. 28, Issue 2, s.109-122.
- Yinger, Milton J. (1985). "Ethnicity", *Annual Review of Sociology*, Vol.11, s.151-180.